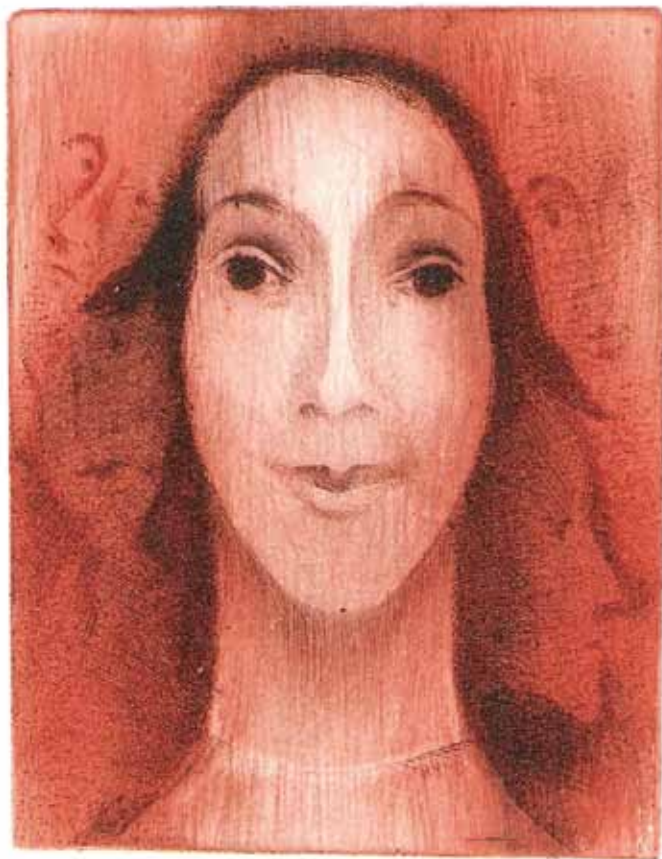

2/2013

KNIŽNÍ ZNAČKA

ČASOPIS SPOLKU SBĚRATELŮ A PŘÁTEL EXLIBRIS

2013 Anthonie van Dyck

EX LIBRIS NORBERT HILLERBRANDT

19/100 Schlaraffenschiff Dušan Kállay 2009

Dušan Kállay, Schlaraffenschiff, C3, 2009

NAŠI JUBILANTI

BLANKA VOTAVOVÁ

Tajemné síly přírody, těžce poznávané a využívané člověkem, stále provokují fantazii a tvůrčí invenci malířky a grafičky Blanky Votavové. Je to tušení souvislostí, ať již povzbuzujících či ohromujících svojí stálostí a neměnností po miliony let. Je to tajemno či absolutno, časově daleký současný obraz vesmíru, ticho uklidňující či mrazivé. Živly: voda, vzduch, oheň a země – základ starověké filozofie, k nimž východní filozofie připo-

Blanka Votavová, C3, 2004

jila buddhistický „duch“, to jsou mocné zdroje inspirace v porovnání se všedností a jepičím životem lidského plahočení za majetkem, uznáním a požitkem. Blanka Votavová před nás staví krásné alegorie

živlů s poetickou nadsázkou a smířením s lidským údělem ve věčné přírodě. Není mnoho výtvarných umělců, kteří se odváží zobrazit neuchopitelné ve svých dílech a neupadnou při tom do kýčovitosti a podbíživosti. Díla Blanky Votavové, ať obrazy či grafiky, stojí vysoko v současném světovém výtvarném umění.

Této předestřené filozofii zůstává Blanka Votavová věrná také při tvorbě exlibris. Její tvorba exlibris byla mnohokrát oceněna, např. při příležitosti XII. Trienále exlibris v Chrudimi 2006-2008 byla uspořádána její autorská výstava s příznačným názvem Cesta do ticha, jako ocenění tvorby exlibris, a byla zde představena v celé šíři její grafické tvorby. V roce 2006 vydal SSPE soupis exlibris B. Votavové, který obsahuje téměř sto položek. Od té doby přibýly další.

Ve své grafické tvorbě využívá téměř výhradně kombinovanou techniku barevného tisku z hloubky – mezzotintu a suchou jehlu. Vytváří grafické desky velice náročné na tisk, které je nutno před tiskem poocelit, aby snesly požadovaný počet tisků pro sběratele exlibris. Výsledkem tiskařského umu jsou barevné tisky tlučenými barvami s dominujícími odstíny modře, doplněnými okrem či jemnou fialovou barvou. Výsledný grafický list je pro vnímavého milovníka grafického umění dokonalým estetickým zážitkem, jehož analogie bychom obtížně hledali v dílech široké základny českých a slovenských grafiků.

K významnému životnímu jubileu přeje me akademické malířce a grafičce Blance Votavové pevné zdraví a tvůrčí sílu do dalších let.

Jan Langhammer

Grafička, ilustrátorka malířka a textilní výtvarnice Blanka Votavová se narodila 5. 4. 1933 v Praze jako Jana Buková. Vystudovala Výtvarnou školu Václava Hollara (1948-1951) a Vysokou uměleckoprůmyslovou školu v Praze (1953-1959, prof. A. Hoffmeister a F. Muzika). V roce 1960 se odstěhovala do Bratislavy, kde žije dosud. V Bratislavě pracovala jako výtvarná redaktorka v nakladatelství Mladé letá (1960-1990). Současně se věnovala grafické tvorbě, ilustraci dětských knih a knih poezie, kresbě a art-protisu. Je členkou SČUG Hollar, členkou Slovenské výtvarné únie a členkou SSPE (od roku 1994).

KAREL ŠAFÁŘ – JUBILUJÍCÍ

„Život je křehký - ale krásný, i když byl pro mne šišatější než pro mnohé mé kamarády a přátele“. To jsou závěrečná slova Karla Šafáře, která pronesl v pětidílném pořadu *Osudy* na rozhlasové stanici ČR-Vltava v březnu letošního roku (viz Český rozhlas iRADIO a vyhledat šafář). Kdo jsme poslouchali tuto více než dvouhodinovou osobní zpověď malíře, grafika, ilustrátora a tvůrce naší poštovní známky, musíme se hluboce sklonit před člověkem, který se dokázal svému nepříznivému osudu vzepřít, bojovat s ním a taky zvítězit. Vždycky když odjíždím po návštěvě v pražském žižkovském atelieru, si jeho lidskou mimořádnost velice dobře uvědomuji. Ale uvědomuji si i jeho mimořádnost uměleckou, neboť obrazy, které jsou tam na stěnách a podle zdí, a množství dokončené grafiky rozložené po stolech a ve skříních mne jednoznačně přesvědčuje o tom, že je to tvorba nezaměnitelná s kýmkoliv jiným, jasně a zřetelně šafářovská, tvorba, která

nese svá hluboká sdělení a malířova poselství.

Karel Šafář se narodil 28. května 1938 v Rychnově nad Kněžnou. Už od dětství musel bojovat sám se sebou, neboť jej ve dvou letech postihla obrna a měl před sebou osud doživotního outsidera. Ale začal bojovat, naučil se chodit a kreslit. Sám na sobě poznal, že život musí mít nějaký řád a stanovený cíl. A on si ten cíl stanovil a houževnatě za ním šel. Nejprve Vyšší škola uměleckého průmyslu v Praze a nakonec atelier knižní ilustrace u Karla Svolinského na Vysoké škole uměleckoprůmyslové, kterou absolvoval v roce 1971. To byly jeho umělecké zdroje, ale svůj umělecký zrod zažíval při svých pobytech v cizině, hlavně pak v Indii.

Pro nás sběratele grafiky patří Karel Šafář k „rodinnému stříbru“. Jeho grafika je bezpochyby obsažena ve sbírkách

Karel Šafář, KT, 2013

většiny z nás; vždyť vytvořil více než 320 exlibris (souple jeho exlibris se připravuje), 200 novoročenek, 19 grafických souborů, ozdobil 9 bibliofilů a ilustroval 14 knih. Jeho volná a příležitostná grafická tvorba je mnohem rozsáhlejší, než doposud zdokumentovaných 400 listů.

Čím zakončit toto krátké připomenutí jubilujícího pětasedmdesátiníka Karla Šafáře, než jeho vlastními slovy: „Snažím se, aby moji klauni, dívky a vidění Prahy, to jsou moje celoživotní náměty, nabídli lidem trochu radosti. Abychom si uvědomili, že si radost - ať tě nehoda nebo nemoc postihly sebevíc - může dopřát každý. Jen ji hledejme tam, kde opravdu je“. Přejeme ti, milý příteli, hodně radosti, kterou ty sám nám svojí tvorbou rozdáváš!!!

Jaroslav Štorek

NEPOSEDNÁ EVA VLASÁKOVÁ

Stále mladá a usměvavá dáma, jež svůj čas rozděluje mezi sklářskou, malířskou a grafickou tvorbu a cestování do exotických zemí, je stále v pohybu, jak fyzickém, tak duševním. Posílá nám elektronické dopisy ze zemí Jižní Ameriky, jihovýchodní Asie a vždy překvapí, nás usedlé pecivály, svojí odvahou a touhou poznat život a kulturu cizích zemí, které „známe“ z televizní obrazovky. Vše si chce sama prožít bez cestovních kanceláří, nadivoko. Je k tomu zapotřebí odvahy a důvěry, že všude žijí dobří lidé. Cestování jí přináší radost a inspiraci k další výtvarné práci. Přináší jí také spolupráci s výtvarnými školami, účast na sklářských workshopech a poznávání mladých výtvarníků.

Malá ukázka z letošní cesty:

Eva Vlasáková, C4/3, 2009

"Pár dnů v Kolombu bylo prima, mám ráda velká města - na chvíli. Dojela jsem pak vlakem do Kandy, třetího největšího města země, odtud vyjžděla autobusem do míst, kde jsou památky na historii Srí Lanky, staré až přes 2000 let. Zbytky paláců, klášterů, královských zahrad a lázní, chrámy ještě napůl zachovalé i ty, o které je pečováno někdy až příliš. Buddhismus je zde hlavním náboženstvím, i když hinduistů je také mnoho, muslimů jen málo.

Anuradhapura, Polonnaruwa, Dambulla - v "trojúhelníku starých měst" jsou nejstarší památky - hrozně zajímavé. Libily se mi moc prostory jeskynních chrámů v Dam-

bulle - spousta soch, i stěny a stropy jsou tam krásně pomalovány, často příběhy ze života Buddha. Moc se mi nechtělo, ale nakonec jsem se přece jen vyšplhala aspoň do poloviny hory - skály Sigiriya. Mohla se tak potěšit freskami krasavic na "zrcadlové

33/50 *Eva Vlasáková*

Eva Vlasáková, C4/3, 2010

stěně", které tu jsou, díky použitým přírodním barvám, už od 5. století. Vrcholu skály jsem se nesnažila dosáhnout - je to pro lidi s dobrou kondicí; takové lezení po kolmé stěně jen s přidržováním zábradlí, jak mi bylo vyprávěno. Pohled shora je ovšem jistě úchvatný."

Stále mladá, úsměvná a neopakovatelná je rovněž grafická tvorba Evy Vlasákové. Libuje si v expresivním výrazu a v kon-

trastních barvách. Její grafické listy zcela jistě neuklidňují, ale naopak provokují zkušené i začínající sběratele. Málokdo z "usazených" sběratelů je ochoten se nechat unášet nekonečnou spirálou autorčiny fantazie. Její osobitý výtvarný rukopis osciluje mezi skleněnými sochami a malířskou a grafickou tvorbou. Spatříme-li její artefakt, nelze pochybovat, že vznikl díky uměleckému citění a dovednosti Evy Vlasákové.

Přejeme akademické malířce Evě Vlasákové neuhasitelnou touhu po tvůrčí činnosti, zejména v tvorbě exlibris, a vše dobré do dalších let spojených s cestování.

Jan Langhammer

Grafička, ilustrátorka, malířka a sklářská výtvarnice, Eva Vlasáková se narodila 10. 4. 1943 v Táboře. Vystudovala Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze (prof. J. Novák a F. Muzika) a The Pilchuck School of Glass, Stanwood v USA (E. Eisch, C. Rainey). Je členkou SČUG Hollar. Doposud vytvořila více než 150 exlibris pro přátele a české i zahraniční sběratele. Její oblíbenou grafickou technikou je suchá jehla. Za exlibris získala několik ocenění, např. Frederikshavn 1980, Barcelona 1985, Nancy 1986, Rawicz 1987. Svoji poslední výstavu uspořádala v Galerii Malovaný dům v Třebíči ve dnech 27. 3. až 19. 5. 2013, kde vystavovala obrazy, grafiku, trojrozměrné koláže, sklo a tavené plasty.

KDYŽ ČÁRA PROMLUVÍ

(K šedesátým pátým narozeninám prof. Dušana Kállaye)

Přestože považuji Dušana Kállaye za kouzelníka, který ve světě grafiky dovede

Dušan Kállay, C3, 2007

skutečně změnit v neskutečné, reálné v nadpřirozené a podivné tvory oživuje se zručností jemu vlastní, přesto nedokázal ovlivnit podivnou souhru náhod, nehod či zlomyslností, které se odehrály před zahájením jeho výstavy v Galerii Hollar.

Už změna ustálené středy (byl přeci 1. máj!) na čtvrtek znamenala „něco“ nezvyklého, ale budiž. Pan profesor souhlasil a slíbil, že výstavu přiveze do Prahy v úterý 30. dubna 2013, kdy bude provedena instalace. Žel, výbuch plynu v pondělí 29. dubna 2013 otrásl nejen okny v Divadelní ulici, ale vytloukl také okna v sousední budově České akademie věd a ve Sklenářově galerii způsobil drastické škody. A v galerii Hollar? Když se to stalo, nikdo nevěděl, co bude dál.

Telefonáty žhavily pomyslné dráty; já tajemníkovi Alešovi Nevečeřalovi, Aleš mně, já předsedovi Vladimíru Suchánkovi, mně Dušan Kállay a tak pořád dokola po celý den. Teprve večer byli zástupci Hollaru za asistence policie vpuštění do budovy, a ejhle, v Hollaru to odnesla jediná okenní tabulka v kanceláři. Slával „Tak Dušane, přivez výstavu, a termín posuneme o týden.“

Obětavý autor opravdu 30. dubna dorazil s manželkou Kamilou Štanclovou do Prahy a přivezl a v Hollaru uložil výstavu; a co dál? V 17 hodin jsme se sešli v rozšířeném rodinném kruhu v restauraci Bredovský dvůr na večeři a při výborné plzeňské dvanáctce jsme rokovali o přesunutí termínu. Nakonec byl odsouhlasen termín 7. května a doufali jsme, že do té doby bude povoleno v Hollaru vystavovat, i když pan profesor nebude účasten zahájení pro neodkladné povinnosti ve škole v Bratislavě. „Kdo je pro?“ Všichni přítomní, tj. Dušan, Kamilka, já, moje manželka, Karel Scherzer – organizátor večera – i Vladimír Suchánek s chotí. Aby nepřišel Dušan Kállay o moje „zasvěcená“ slova, přečetl jsem mu u toho dobrého moku své hodnocení jeho tvorby a mohu konstatovat, že se příliš nebránil. Pivo mu chutnalo!

V úterý 7. května se výstava skutečně zahajovala. Jiří Hlaváč báječně zahrál na saxofon, který mu daroval Karel Krautgartner, Vladimír Suchánek uvedl výstavu a přivítal hojný počet diváků a já jsem zopakoval úvodní slovo, ze kterého vám kousek nabízím:

Profesor Dušan Kállay získal své umělecké základy v oddělení volné grafiky a ilustrace u profesora V. Hložníka a v oddělení figurální kompozice a krajinomalby u profesora J. Želibského. Tato všestrannost se pochopitelně od samých začátků

Dušan Kállay, *Impresion, C3/2, 1996*

projevila v jeho rozsáhlém a mnohotvárném díle; významné jsou práce ilustrační, prozrazující cit pro text, který bude doprovázet svými kresbami, nevšední je známková tvorba, unikátní je realizace kreslených filmů a volná grafika, tvorbou exlibris počínaje a rozměrnými listy konče, je vyvrcholením jeho uměleckého počínání. Bezvýznamný není ani obraz, abychom mohli uzavřít výčet Kállayových aktivit.

Pozorný divák si uvědomil, že se Dušan Kállay svým širokým uměleckým záběrem a obsahem přiřadil k takovým velkánům, jakými v minulosti byli Jeroným Bosch, Nostradamus, renesanční rytci a vizionáři budoucnosti. I oni zpodobňovali věčný zápas člověka s přírodou a nekonečný boj dobra se zlem. Jedni dramaticky, jiní s patřičným nadhledem či humorným sarkasmem sledovali to lidské hemžení, pachtění, zápolení, prohry i drobné výhry, tak jak je servíroval sám

život. Chvála bláznovství! Pocta člověku hledajícímu, pocta těm, kteří neúnavně nastavovali a nastavují zrcadlo našemu snažení, zápolení i pitvoření.

Dušan Kállay nás vpustil do svého myšlenkového světa a nabídl k vidění grafické listy, zachycující svět paradoxu, svět, ve kterém se odehrávají složitá dramata i ztřeštěné komedie. Dušan je neopakovatelný, jedinečný ve svém podání, myšlenkově bohatý a graficky nenapodobitelný. Čára je základem. Slovenský kritik Ivan Jančar napsal, že Kállay byl od samého začátku okouzlen dobrodružstvím čáry, která se stala jeho nosným vyjadřovacím prostředkem. Miroslav Kudrna se zmiňuje, že autor je oddán neutučajícímu úsilí o grafické umění s jistou odezvou v dialogu. Co k tomu dodat? Snad vlastní vyznání milovníka umění: Kállayova grafika je pro mne báječným dobrodružstvím, mohu hledat, objevovat, radovat se z tichého humoru, mohu vstoupit do podivných krajin, potkávat lidi-nelidi, zvířata-nezvířata, stroje-nestroje a pokud pochopím, pak rozluštím i autorova sdělení a šifry, do jednotlivých listů zakódované. Jsem rád v té zahradě nevšedních proměn, jsem rád, že letošní jubilat je mým přítelem, jsem rád, že jeho tvorba přes všechna varování skýtá i naději pro budoucnost.

V závěru jsme poblahopřáli nepřítomnému autorovi k jeho pětadesátým narozeninám, které oslaví 19. června, pozvedli skleničky červeného i bílého vína a připili mu na zdraví i další tvůrčí úspěchy. Vše je pečlivě zdokumentováno a zachyceno kamerou na DVD, a tak můžeme s radostí oznámit, že výstava Dušana Kállaye v galerii Hollar se vydařila a potěšila přítomné i diváky, kteří výstavu s nadšením navštěvovali.

Karel Žižkovský

JMB SLAVÍ ŠEDESÁTKU

Václav Smejkal, malíř, grafik a ilustrátor, se narodil v Lanškrouně 23. května 1953. V době studií na ČVUT navštěvoval i výuku výtvarných disciplín u soukromých učitelů v Praze. Má široký výtvarný záběr. Vedle rozměrných olejů a pastelů ilustruje knihy renomovaným spisovatelům. Kreslí čínskou tuší na ruční papír a pak na to navazuje grafikou. Preferuje hlubotiskové techniky, jako jsou lept, suchá jehla a mezzotinta. Veřejně vystupuje a obrazy podepisuje pseudonymem JMB. Na svém kontě má přes 70 výstav, z toho třetina je autorských.

Jeho díla jsou zastoupena ve sbírkách muzeí v Lanškrouně, Rokycanech, Chrudimi, atp. Dále v soukromých sbírkách po celé republice a v Německu, Švýcarsku, Polsku, Velké Británii, USA a Austrálii.

Václav Smejkal (JMB), C3+C4+C7, 2012

Najdete jej v knize Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950-2005, kterou vydalo nakladatelství Chagall v Ostravě roku 2005 a v knize Milana Richtera Kumštýři Podorlicka, kterou vydalo nakladatelství OFTIS v Ústí nad Orlicí v roce 2002. Josef Dolívka mu věnoval celé číslo zpravodaje KPVU Prostějov Okno 11/2012 Václav Smejkal - malíř, grafik a ilustrátor. Také je v reprezentačním katalogu 11. salonu Konta Bariéry, vydaném Nadačí Charty 77 v Praze roku 2012, a i jinde.

Exlibris ho chytilo do svých sítí na začátku třetího tisíciletí a kromě vlastní tvorby je zároveň jejich sběratelem. S rokem 2007 začíná jeho první účast na Žních českého a slovenského exlibris v Galerii na mostě v Hradci Králové. Podílel se pak na sedmi dalších ročnících této výjimečné přehlídce exlibris ve východních Čechách. Uspěl na prestižní výstavě 13. Trienále současného českého ex libris v Divadle Karla Pippicha v Chrudimi v roce 2011 a na 6. Rokycanském bienále grafiky v Muzeu Dr. Bohuslava Horáka se v loňském roce dostal až do finálových kol. Svoji kolekci také představil na zdařilé putovní výstavě Sběratelé a přátelé exlibris z regionu východních Čech v letech 2010-2012.

V grafickém cyklu Pohledy do historie připomíná současníkům zapomenuté mistry grafiky. „Kdo dnes ví, kdo to byl Callot, Ribera, Jongkind či Bloemaert? Přitom to byli ve své době umělci světového formátu, kteří stáli u zrodu leptu, nebo pokládali základní kámen impresionismu,“ doplňuje autor.

JMB nezapomíná ani na pomoc postiženým studentům či hendikepovaným dětem a pravidelně se zúčastňuje svými pracemi aukcí pořádaných v jejich prospěch.

Jana Soukupová

VZPOMÍNKY NA JUBILANTY

ZNOVU OBJEVENÝ RUDA KUBÍČEK

Připravuji výstavu písmových a kaligrafických exlibris. Nemám jich mnoho a tak procházím antikvariáty. V jednom jsem našla lístek z roku 1921 od Rudy Kubíčka. Hned se mi vybavil Leoš Kubíček, řezbář-sochař, Josef Kubíček, sochař, Janus Kubíček, malíř. Ale grafik? Přišly na řadu staré knižní značky, slovníky a exlibristická literatura. A toto jsem se dočetla:

Rudolf Kubíček, L1/3, 1933

Ruda Kubíček se narodil 18. 3. 1891 v Uherském Hradišti a zemřel 6. 4. 1983

tamtéž; dožil se dvaadvadesát a od jeho úmrtí tedy letos uplynulo třicet let. Byli spolu s Jožkou Baruchem, Josefem Skupou, Jaroslavem Vodrážkou a několika dalšími, prvními absolventy profesora Františka Kyselého na Uměleckoprůmyslové škole v Praze. Všichni si od svého učitele přinesli vymezené určení exlibris. Pro předcházející výtvarnickou generaci exlibris bylo jen příležitostnou drobností. Kyselovští však měli především na mysli účelnou značku, její funkci, hodící se do všech knih, věcnou, bez mnohmluvnosti, nejraději monogram, střídmy dekor. (B. Beneš Buchlovan).

Walter von Zur Westen (1871-1948) napsal dílo *Exlibris*, které bylo vydáváno od roku 1901 v Lipsku. Ve 3. vydání z roku 1925 čteme: „Také jistý počet českých umělců pracoval již od začátku našeho století v našem oboru. ... Má plodné ryjce leptů v S. Kulhánkovi, obratné dřevorytce v F. Koblihovi, Anně Mackové, Hodkovi aj. .... Dále budiž zmíněno několik leptů J. Konůpka a znamenité, z části litografované, značky R. Kubíčka.“

Ruda Kubíček byl všestranný umělec: malíř, grafik, ilustrátor, knihař a bibliofil. První exlibris vytvořil v roce 1912 ještě na vídeňské škole. Od roku 1916 vytvořil asi 200 exlibris hlavně v litografii, dřevorytu a zinkografii. Mimo jiné vypravil mnoho krásných tisků a navrhl mnoho krásných knižních vazeb. Vedl odbornou knihařskou školu v Uherském Hradišti a působil jako profesor na Státní uměleckoprůmyslové škole ve Zlíně.

Tak toto jsem o něm našla ve Zprávách SSPE z roku 1951 a v Českém exlibris od Slavomila Vencla. A vás, kteří jste si to

přečetli, prosím, pokud máte ve vašich sbírkách nějaké písmové exlibris navíc, ráda je vyměním.

Marie Rumlarová

VÁCLAV RYTÍŘ

malíř, grafik, autor soupisů exlibris a vydavatel, se narodil 22. 12. 1889 v Praze a zemřel 29. 6. 1943 tamtéž. Studoval soukromně u L. Vacátka a K. B. Maliny.

V rozmezí let 1905-43 provedl 329 exlibris (viz seznam č. 78, Jan Žižka, SSPE 1943). Mnohá exlibris byla reprodukována zinkografií, část byla vytvořena leptem a litografií, často barevně. Roku 1935 byl zvolen viceprezidentem mezinárodního exlibristického sdružení v Los Angeles. Získal 1. cenu za exlibris v Lisabonu 1927.

Pavel Vodehnal v úvodu k Seznamu exlibris a novoročenek Václava Rytíře (1941) píše: „Kreslíř a vydavatel monografií a příruček o exlibris, který této činnosti zasvětil více než 30 let svého života a který jediný zůstal svému programu věren – Václav Rytíř – představuje se nám novým doplněným seznamem své bohaté práce. Jedinec, který třímá stále svůj prapor s heslem: Sbírejte knižní značky. (Jeho činnost v oboru drobné grafiky dosáhla nejen u nás, ale snad i v celém světě největšího počtu edičních čísel.) Vykonal v tomto oboru více než leckterá organizace, sdružující sběratele knižní značky, která oplývá bohatým zdrojem prostředků a zejména velkým kádrem odběratelů. Václav Rytíř zasvětil se tomuto úkolu a také vytrval. V tom je právě jeho zásluha.

Pracoval vždy bez subvencí a mnohdy za

poměřů více než skromných, neboť věnoval své práci nejen svůj čas, ale skromné prostředky umělce, kterému bohové nedopřáli vyhřívat se na Slunci pozemského blahobytu. Je stále agilní a neúnavný. Obstarává si vše sám. Pracuje jako redaktor, administrátor, korektor, šířitel atd. Bez nadsázky možno prohlásit, že to byl právě V. Rytíř, který vykonal velmi mnoho pro české exlibris v cizině. Jeho přátelské styky s W. Prescottem,

Václav Rytíř, L1/4, 1941

zemřelým univerzitním profesorem, přispěly k tomu, že tento nadšený sběratel knižních značek a kritik velmi pozorně a s uznáním několikrát se rozepsal o našich umělcích a jejich tvorbě. Ve svém oceňování stavěl naše umění dokonce do popředí.“

V. Rytíř vydal soupisy exlibris s přílohami a obrázky: Jan Konůpek (1933), Karel Wellner (1928), František Molík (1929), Láďa Novák (1916 a 1928), Mikoláš Aleš (1916 a 1926), T. F. Šimon (1932), Vojtěch Preissig (1927), V. H. Brunner (1929), Antonín Häusler (1932), Václav Rytíř (1941).

Vydával rovněž soupisy tematických exlibris, např.: Exlibris svobodných zednářů a jiných tajných společností (Praha 1931) a I. Sbíрка lékařských exlibris (Praha 1917). Vydal významné Vademecum sběratele: Roubal, Viktor: Značky a seznam českých umělců – grafiků a jiných autorů ex libris I. díl (Praha 1928), II. díl (Praha 1930) a Rejstřík k I. a II. dílu (Praha 1930). Vyhledávané je rovněž jeho vademecum Signatury českých výtvarných umělců: malířů, grafiků aj. autorů (Praha 1931 a nově Malířské signatury I, Praha 2008 a 2013).

Jan Langhammer

JAROSLAV VOTLUČKA

sochař, keramik, malíř, grafik a pedagog, se narodil 12. 5. 1913 v Plzni a zemřel 16. 6. 1996 tamtéž. Studoval na ČVUT (profesura kreslení u O. Blažíčka a C. Boudy) a na Uměleckoprůmyslové škole v Praze (J. Horejc).

Zabýval se hlavně sochařskou tvorbou, dále různými druhy keramiky, kresbou s náměty města Plzně a okolí. Jeho starší bratr Karel ho zasvětil také do umění grafiky, zejména leptů, a on pak pokračoval v dalších grafických technikách – v litografii a sítotisku. Těmito technikami vytvořil přes 80 exlibris, novoročenky, několik grafických souborů a velké množství volných grafických listů.

V jeho grafickém díle dominovalo realisticky vyjádřené spojení krásy a pohybu ženského těla a poezí a přírodou.

Na jeho listech spatříme verše básníků – Shakespeara, Nerudy, Vrchlického, perské čtyřverší citlivě doplněná mistrně a přitom jednoduše provedenými postavami krásných žen.

Jaroslav Votlučka, Kohoutek, C3/col

Dalším příkladem spojení poezie a výtvarného umění je cyklus divadelních obrazů Cyrano z Bergeracu, provedených technikou leptu, a dalších souborů grafik.

Nelze opomenout také jeho pedagogickou činnost, v níž obětavě rozdával své zkušenosti, jak dodnes vzpomínají jeho tehdejší žáci.

Realizoval přes 80 exlibris. Jejich soupis zpracoval M. Votlučka a vyšel roku 2000 v Plzni v publikaci Soupisy exlibris třinácti plzeňských autorů, kterou vydala Státní vědecká knihovna v Plzni. SSPE vydal katalogový list J. Votlučky v roce 2002.

Marcel Votlučka

KAREL VOTLUČKA

malíř, kreslíř a grafik, se narodil 1. 10. 1896 v Plzni a zemřel 2. 6. 1963 tamtéž. Při svých studiích na pražské Akademii

výtvarných umění za I. světové války (byl žákem J. Preislera, V. Nechleby a M. Švabinského) mohl obdivovat svoji starou lásku – gotickou architekturu. To, co ho zvláště upoutávalo, byly zdobné detaily gotických staveb, zejména chrliče pod střechami chrámů, klenáky uvnitř, nebo výzdoba portálů budov. Všechny tyto věci bývají nepovšimnuty chodci, ubírajícími se po ulicích starých měst. Málokdo zvedne své zraky na fasádu domu, kudy zrovna prochází (jak píše s povzde-

Karel Votlučka, C3

chem herec a spisovatel a rovněž plzeňský rodák Miroslav Horníček ve své knize *Dobře utajené housle*).

Karel Votlučka takový nebyl. Nejvíce ho upoutávaly chrliče na chrámu sv. Víta. Fantazie gotických kameníků, jak vyprávěl, neznala mezí a výtvořily těchto středověkých umělců se zpodobněním dáblů se jakoby ani nehodily na tato posvátná místa. Karel Votlučka si dělal jejich kresby a potom je vydával v souborech provedených technikou leptu. Takto vznikla díla *Gotická Praha* nebo *Pražské*

maskarony. Některé tyto ozdoby se dostaly i do jeho vlastních exlibris, stejně jako ze souborů *Domovní znamení Prahy* (Plzně a dalších měst).

Tato drobné grafická díla vznikala většinou v letech 1922 a 1923 a dnes jsou již zapomenuta, jako díla jiných starých grafiků, které se občas objeví v antikvariátech nebo ve starých sbírkách.

Soupis jeho grafického díla - dokumentačních grafik, městských vedut a staveb obsahuje 580 položek a soupis exlibris 200 položek; k tomu se řadí ještě četné novoročenky a další příležitostná grafika. Soupis exlibris zpracoval M. Votlučka a vyšel v Plzni v roce 2000 v publikaci *Soupis exlibris třinácti plzeňských autorů*, kterou vydala Státní vědecká knihovna v Plzni. SSPE vydal katalogový list K. Votlučky v roce 1998.

Marcel Votlučka

PŘIPOMENUTÉ DÍLO ALFRÉDA PIFFLA

Muzeum města Ústí nad Labem na letošní objevené výstavě, přístupné od 24. 2. do 28. 4. 2013, nabídlo pozoruhodný až dobrodružný životní příběh prof. Ing. dr. Alfréda Pifflla (13. 6. 1907 - 26. 6. 1972), významného architekta, archiváře a historika umění.

Vztah ke kreslení a grafice mu zprostředkoval prof. Bělský z České Třebové a dále se rozvíjel na německé grafické speciálce AVU v Praze u prof. Augusta Brömse, po jehož smrti mladý A. Piffll přešel v roce 1926 na fakultu architektury a stavebního inženýrství ČVUT v Praze, kterou řádně dokončil. Již během studia a zahraniční prázdninové praxe prokázal všestranné umělecké znalosti a nadání a technickou a vědeckou erudici. Po vojenské prezenční službě v Užhorodě

nastoupil jako reklamní malíř u Bati ve Zlíně. Po seznámení s pozdější manželkou odešel do Prahy a přijal zaměstnání kresliče v Státním archeologickém ústavu v Praze.

Přihlásil se do služeb Umělecké besedy a osvědčil se v řadě stavebních projektů

František Bílek, X2, 1930

památkové péče. Významným způsobem se podílel v roce 1938 na přípravě reprezentativní výstavy Pražské baroko, kde si ho všiml prof. V. V. Štech a již na vernisáži jej doporučil dr. Lobkowiczovi na lukrativní místo vedoucího stavebního úřadu na bílinském panství. Tak se dostal do Sudet, které byly na další desetiletí života jeho osudem. Za podzimní mobilizace 1938 byl přeložen na roud-

nické panství, aby se po válce v srpnu 1945 vrátil do Bíliny. Ale již za měsíc na doporučení dr. Neustupného z Národního muzea v Praze se hlásí o místo ředitele archivu a muzea v tehdy stále ještě značně poněmčeném Ústí nad Labem. Rada MNV v zprávě z 20. 11. 1945 jej přijímá do služeb prozatímního správce archivu a muzea s oprávněním pověřence Ministerstva školství a osvěty pro zajištění památkového inventáře a konfiskátů v Ústí nad Labem. Ředitelem městského archivu a muzea se sídlem v trmickém zámku byl oficiálně jmenován až v květnu 1946. V tehdejší "zdivočelé zemi" zachránil značné hodnoty společného česko-německého kulturního dědictví. Souběžně s tímto choulostivým posláním působil v poválečném školním roce 1946-1947 jako habilitovaný docent na ČVUT v Praze, kde přednášel středověkou architekturu, a na VŠVU v Bratislavě historické stavební slohy. Vyvrcholením byl jeho úspěšný konkurz na profesuru Fakulty architektury a pozemního stavitelství na SVŠT v Bratislavě. Během dalšího desetiletí tu vychovával budoucí památkáře. Slovensko mu vděčí za odbornou záchranu a rekonstrukci historického areálu Bratislavského hradu.

Pak přišel pro něj osudový rok a doslova dramatický životní pád: na udání byl zatčen 9. srpna 1957 v Bratislavě a obviněn z pokusu o veřejné pobuřování a pomlouvání spřátelené mocnosti. Po vykonstruovaném obvinění byl 31. 10. 1957 odsouzen na dva a půl roku odnětí svobody. Byl zbaven všech akademických titulů a byla mu zakázána veškerá pedagogická a publikační činnost. Tím byl jeden z nejnadanějších historiků československé architektury prakticky zce-

la odepsán. Po pěti měsících žalářování v Bratislavě následoval nápravný tábor Vojna v Bytízi u Příbrami a pražská pan-krácká věznice. Po prezidentské amnestii mu byl rozsudek o půl roku snížen. Dál ho už čekaly jen podřadné nabídky zaměstnání: stavební dělník v panelárně,

fe, ocelorytiny, lavírované tuže (i na hedvábní), akvarely i tempery.

Nedostupný byl ve skicách tužkou a plnicím perem. Souborem osmi kreseb nazvaným Zbořeně město zdokumentoval v roce 1946 vybombardované Ústí nad Labem. Publikaci vydal vlastním nákladem se svojí úvodní básní. Podařilo se mu získat jím podepsaný číslovaný výtisk číslo 23 s dedikací Mistru Aloisu Chválovi, který byl jeho "dvorním" tiskařem. Sám si zhotovil několik vlastních exlibris.

Mám také autorovu novoročenku - PF 1935, lept 13x9,5 cm, s námětem slunečního kalendáře. (Stojící socha v nice drží oběma rukama výseč kalendáře s dílky 1931-1937. Nad hlavou má vlasaté slunce s vyčnívající tyčí k zastínění. Na soklu pod chodidly je nápis arch. A. Piffli.)

Na jednom z panelů ústecké výstavy jsme mohli spatřit i Pifflovo exlibris, které mu zhotovil František Bílek. Typický dřevoryt s řezaným archaizujícím písmem, který sběratelé znají např. z exlibris pro Kamila rytíře Lhotáka (1918) nebo pro Ing. Josefa Škopka (1925) či Methoda Kalába (1941). Toto dílko z 30. let není signované, ale opatřeno starozákonním heslem židovského hodnostáře na perském dvoře Nehemiáše - 6 "Dílo veliké dělám".

Další exlibris si v roce 1965 objednal u prof. Vladimíra Pukla a podle sdělení syna Jana Piffla, dědice a spolumajitele pozůstalosti, mělo mít podtitul "Jen Ty dál svou krychli klidně otesávej..."

V roce 2007 vyšla v Bratislavě kniha Zápas o Bratislavský hrad, deník 1948 – 1972, která obsahuje texty a kresby z dochovaných deníků Alfréda Piffla.

Dr. Jiří Ort

Vladimír Pukl, X2, 1965

polír na MNV Senec a řadový projektant na městském úřadě. V říjnu 1970 odešel do důchodu, ale dále pracoval v nitranském archeologickém ústavu.

K nedožitým 70. narozeninám mu jeho krajané v Ústí nad Orlicí uspořádali celoživotní výstavu kreseb, akvarelů a grafiky s názvem Kudy chodil, tudy kreslil. K typickému pifflovskému kreslení a malování se dostal přes studium tvorby M. Alše, A. Kašpara, M. Švabinského a V. Sedláčka. V pozůstalosti najdeme lepty, zinkogra-

REPREZENTAČNÍ VÝSTAVA SOUČASNÉHO ČESKÉHO EXLIBRIS V MOSKVĚ

Již v roce 2007 vznikl po dohodě mezi SSPE a Českými centry, organizacemi Ministerstva zahraničí, skvělý výstavní soubor exlibris s dokumentací a nabídkou přednášky, který byl určen pro reprezentaci českého umění v zahraničí. Obsahuje 209 exlibris čtyřiasedmdesát českých umělců, kteří při jeho sestavení obětavě s Ing. Humplíkem a Ing. Rubášem spolupracovali. Jak se časem ukázalo, bohulibý záměr měl svoje slabá místa – převážně administrativní pracovníci českých center, jejich malé povědomí o drobné grafice a v neposlední řadě také poměry na asi pětadvaceti centrech v metropolích celého světa neumožnily expozici ani přes občasné urgency realizovat.

Šťastným nápadem bylo představit soubor partnerským organizacím a zainteresovat je na realizaci výstav. Na kongresu

FISAE v Naantali jsme oslovili delegáty z Ruské federace a Číny a prvním výsledkem byla výstava v Muzeu exlibris a miniaturní knihy v Moskvě. Muzeum patří Mezinárodnímu svazu bibliofilů (MSK), je v centru

Moskvy (ул. Пушечная 7/5), má nově rekonstruovaný výstavní sál, stálou expozici miniaturních knih, velmi aktivní (asi tři) pracovnice a vede jej paní Ludmila Šusterová. Naše výstava proběhla od 29. března do 15. dubna 2013, přítomni byli MUDr. V. Heřman a Ing. M. Humplík, vernisáže se zúčastnilo kolem čtyřiceti zájemců, překvapila asi stejně početná účast následující den na přednášce s promítáním. Je třeba poznamenat, že spolupráce s Českými centry v pražské ústředně i v samotné Moskvě při realizaci byla velmi dobrá, obětavě pomohli

při obstarání viz, dopravě, tlumočení i ubytování.

Výstava měla značnou publicitu, např. moskevský časopis Galerie výtvarného umění (dvojčíslo 3-4/2013, srovnatelný s našim Atelierem) otiskl celostránkový článek O. Toršinovského se čtyřmi barevnými ilustracemi.

Ve fázi jednání je výstava souboru v Muzeu výtvarného umění kantonské provincie (Guandong province) v městě Dongguan v jižní Číně snad v březnu příštího roku a je pravděpodobné, že výstava bude i na Schloss-Burgku v Německu.

Milan Humplík

EXLIBRIS PATŘÍ DO KNIHY

Můj otec, který ma priviedol ku grafike, vždy tvrdil, že poriadny exlibris patrí predovšetkým do knihy. Ak si označím

Vítazoslav Chrenko, X2, 2012

vzácnu publikáciu, ku ktorej mám osobitný vzťah kvalitnou a originálnou knižnou značkou, knihe dám navyše pridanú hodnotu.

V dnešnej zrýchlenej dobe toto pravidlo ako keby prestalo platiť, vlastníci kníh ich jednoducho vložia do police a mnohí, ktorí knihy pravidelne kupujú sa mi pri-

znali, že niektoré nestihnú ani prečítať. Ako autor exlibrisov vytváram tieto malé grafické lístky najmä pre zberateľov. Veľmi ma poteší, ak mi niektorý oznámi, že vymenil moju knižnú značku za inú a obohatil svoju zbierku. Ešte viac som sa potešil novému projektu, ktorý vymyslela naša rodáčka, novinárka Marta Moravčíková. Volá sa jednoducho – JEDNA KNIHA ROČNE, ale je veľmi užitočný a čo je najdôležitejšie, zaujal a je úspešný.

Jeho podstatou je, aby každý, komu to stav peňaženky dovolí, kúpil pre knižnicu vo svojom meste aspoň jednu knihu za rok a bol pritom veľkorysý voči vkusu čitateľov. Mnohí ponúkajú knižniciam staré knihy z domácich políc, ktorých sa už nabažili, alebo nemajú pre ne miesto, ale zmyslom projektu je zakúpiť takú knihu, po ktorej čitatelia túžia, zháňajú ju a pritom knižnica nemá už peniaze na nové nákupy.

Netreba zdôrazňovať, že v kultúre chýbajú peniaze permanentne.

Do knižnice v Hlohovci začali pribúdať nové knihy od darcov. Zistili sme, že medzi nami stále existujú ľudia, ktorí si vážia knihu ako nositeľa kultúry a vzdelanosti. Bol som poctený tým, že som mohol vytvoriť pilotné exlibrisy pre knižnicu v mojom meste. Sú zvláštne tým, že je na nich miesto pre meno darcu. Exlibrisy sa vlepujú do nových prírastkov a kaž-

dý vie, kto knihu venoval. Svoje knižné značky som vyryl v technike linoleorytu (X3) a dal som si záležať. Na prvom som zobrazil dievčenskú tvár, ktorej vlasy sú vytvorené jemnými lupeňmi kvetov, akúsi „knižnú vílu“. Priestor na meno darcu pozostáva zo srdiečok na znak toho, že darovaná kniha pochádza od niekoho, kto má srdce na pravom mieste. Druhá knižná značka je určená predovšetkým pre detské oddelenie, je na nej usmiate

slniečko a tretia knižná značka je tvorená písmenami KH (Knižnica Hlohovec), nad ktorými je kvet ruže. Hlohovec je totiž označovaný prívlastkom „mesto ruží“. Darovaných kníh pribúda toľko, že nestačím dotláčať nové exempláre, ale robím to rád, lebo som sa konečne dočkal toho, že moje knižné značky končia tam, kde sú určené – v knihách!

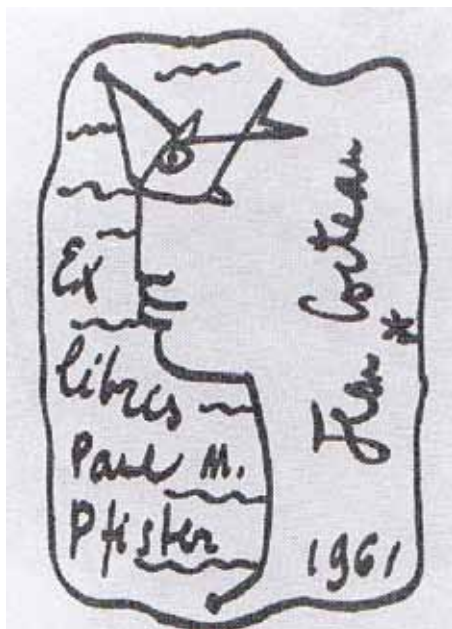
Mgr. Víťazoslav CHRENKO

JEAN COCTEAU – EXLIBRISTICKÁ KURIOZITA Z FRANCIE.

Jean Cocteau, výrazná osobnosť francouzské kultúry prvej polovice 20. storočia (1889–1963) bol mnohostranným umelcom, básnikom, dramatikom, filmárom, členom francouzské akadémie, ktorý koketoval so všetkými umelckými smermi svojej doby. Od roku 1916 bol osobným priateľom Pabla Picassa a životným partnerom herce Jeana Maraise, ktorý mu bol rovnako zdrojom inšpirácie. Do súčasnej doby zostala aktuálna niektorá z jeho dramata. Jeho výtvarnú tvorbu, ktorá zostala poněkud vo sieni tvorby ostatných, predstavujú sporadické práce keramické, šperky ale najmä grafika a kresby, ktorými často ilustroval vydanie svojich zbierok veršů a kníh. Grafické práce sú charakteristické jednoduchou líniovou kresbou s motívami tváří, antickými mytologiami; sú plné nymf a fauny.

Na sklonku päťdesiatych rokov vytvoril niekoľko exlibris. V mojej zbierke sa za tých zapomenutých okolností objavila dvaja a ich existencia podnietila zvedavosť po bližších informáciách. Pan Jean-François Chassaing, predseda francouzské spoločnosti AFCEL, sdělil, že táto časť Cocteauovej tvorby nie je ani vo Francii nijak

prozkoumána. Je však známo, že v letech 1959–1961 vytvoril najmenej päť exlibris, jejichž vlastníky boli Robert De-

Jean Cocteau, P1, 1961

sprechins (P1, 1959), Pier Edmond Levy (C3, 1960), François Duplessis (P1, 1960), francouzský sběratel z Versailles Paul M. Pfister (P1, 1961) a německý sběratel

Paul Ultsch (P1, 1961). Všechna jsou autorem v kresbě signována s vyznačením roku vzniku. Zůstávají kuriozitou, mají pozoruhodný poetický výraz a mohou

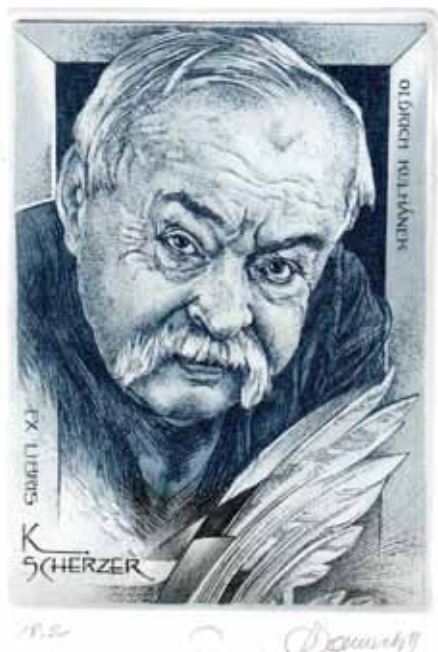
být skvělým příkladem exlibris určených k označení vlastnictví knihy. Rozhodně stojí za zaznamenání.

Milan Humplík

IN MEMORIAM OLDŘICH KULHÁNEK

Krátce poté, co jsme se rozloučili s mistrem Oldřichem Kulhánkem, se objevily na dvou exlibris jeho portréty. Vytvoření obou listů zadal vydavatel monografie o exlibris Oldřicha Kulhánka pan Karel Scherzer, člen výboru spolku, který s umělcem v poslední době intenzivně spolupracoval také na publikaci o jeho známkové tvorbě. Autory jsou výborní portrétisté – pánové Hedwig Pauwels z Belgie a Petr Minka.

Milan Humplík

Hedwig Pauwels, C3+C5, 2013

Petr Minka, C3, 2013

32. ŽATVA SLOVENSKÉHO A ČESKÉHO EXLIBRIS

V pondělí 29. 4. 2013 byl v Galerii na mostě (Farmaceutická fakulta) v Hradci Králové zahájen 32. ročník výstavy Žatva slovenského a českého exlibris. (Pro liché roky je to Žeň českého a slovenského exlibris.) Je to už po třicáté druhé, kdy jsme si prohlédli výběr tvorby exlibris z minulého roku. Celkem 69 autorů z Česka a Slovenska zapůjčilo svá díla hradeckým pořadatelům a navíc zde svá první exlibris

Milan Bauer, C3/2, 2012

prezentovalo 42 studentů Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, které k účasti zlákal jejich pedagog, autor mnoha exlibris a rovněž sběratel Mgr. Lubomír Netušil.

Výstava je každoročně konána v jarním termínu a letos trvala do 24. 5. 2013.

Podíval jsem se na zadní listy katalogu,

Ladislav Sýkora, X3/3, 2012

kde je přehled vystavujících autorů za posledních deset let, a spočítal jsem, že jen na těchto deseti výstavách prezentovalo svá díla 377 autorů. Myslím, že bychom měli vyseknout velkou poklonu pořadatelům za propagaci exlibris mezi diváky, ale i mezi výtvarníky, které každoročně zvou ke spolupráci, ať se jedná o autory „zavedené“, či autory, kteří tvorbu exlibris teprve objevují. Pořadatelé výstav jsou hradečtí členové SSPE a ti trochu litují, že tato úctyhodná série výstav se koná bez většího zájmu výboru SSPE a členů z jiných regionů.

Místopřísežně prohlašuji, že tato úctyhodná série výstav včetně katalogů je skvělou školou o exlibris a jejich autorech pro milovníky drobné grafiky a sběratele exlibris. V mých začátcích mně katalogy poskytovaly potřebné adresy autorů, jejichž dílka mne zaujala, a také jsem si dělal poznámky o vlastnících exlibris, abych věděl, s kým mám měnit. Děláte to také tak?

Zdeněk Řehák

SLOVENSKÉ EXLIBRIS NA KNIŽNÍM VELETRHU

Ing. M. Humplík spolu s kolegou J. Hlinovským uspořádali na letošním knižním veletrhu Svět knihy, který se konal 16. – 19. května 2013 na výstavišti v Praze - Holešovicích, malou výstavku současného slovenského exlibris, do níž umístili také informace o SSPE a některé spolkové tisky. Výstavka byla umístěna na velmi prestižním místě slovenské expozice; Slovensko bylo čestným hostem veletrhu. Přes malý rozsah (pouhé tři vitríny) význam výstavky spočívá v tom, že ji mohlo spatřit velké množství z více než 40 tisíc návštěvníků veletrhu a že jsme navázali užitečný kontakt s organizátory výstav české knihy v nejrůznějších zemích.

Milan Humplík

Dušan Polakovič, C3, 2003

SJEZD DEG VE WURZBACHU

Letošní v pořadí již čtyřiašedesátý kongres DEG se konal ve spolkové zemi Durynsko ve městě Wurzbach s asi 3300 obyvateli. Wurzbach leží asi 120 km na západ od českého pohraničního města Aš na severní straně durynského lesa v nadmořské výšce kolem 700 m. Dojem hezké přírody kazilo v době pobytu jen chladné a deštivé počasí. Hotel sám připomínal zvenčí panelový dům, vnitřek hotelu byl ale prostorný a také pobyt na pokoji byl příjemný. Účastníci sjezdu měli k dispozici tři sály, dva menší a jeden velký, tedy dost místa jak pro sběratele, tak pro obchodníky.

Kongresu se zúčastnilo asi 230 sběratelů ze 17 zemí. Mimo sběratelů z Evropy přijeli též sběratelé z Číny, USA a Ruska.

V pátek večer se většina sběratelů přesunula na hrad Burgk, kde bylo oficiální zahájení kongresu prezidentem DEG panem Klausem Thomsem v rytířském sále. Po krátkém varhanním koncertu udělil prezident spolku medaili Waltra von Zur Westen panu Dr. Gernotu Blumovi za jeho dlouholetou činnost ve funkci prezidenta DEG. Oceněn byl též in memoriam pan Claus Wittal, antikvář a pokladník spolku, který v loňském roce zemřel, za kterého převzala medaili paní Margo Muhlollandová. Součástí zahájení kongresu byla přednáška vedoucí exlibristického oddělení paní Sarah Schemmrichové. Součástí německých kongresů bývá již tradičně výstava exlibris, které se zúčastnili převážně „známé umělecké tváře“. První cena byla udělena panu Peteru

Věž zámku Burgk

Chinovskému z Bulharska za jeho exlibris pro Tomáše Ostermanna. Druhou cenu si odnesl Josef Werner za exlibris pro paní Evert Veldhuizenovou a třetí cenu obdržel pan Andreas Raub za exlibris pro pana Karl Kroegera, oba jsou z Německa. Nakonec můj osobní názor na exlibristické kongresy: poslední roky jsem byl účastníkem několika kongresů a u všech jsem zjistil zajímavý fenomén. Mnozí účastníci přijeli na kongres vlastně proto, aby po roce potkali své přátele, povyprávěli co je nového a co chystají v budoucnu. Vlastní výměna exlibris se tak nechtěně stává druhořadou záležitostí. Na první místo se tak díky kongresům dostávají dobré mezilidské vztahy. A tak je to dobře!

Karel Urban

**19. ROČNÍK
SOUTĚŽE GRAFIKA ROKU 2012
18. ROČNÍK
CENY VLADIMÍRA BOUDNÍKA**

18. laureátem Ceny Vladimíra Boudníka se stal Oldřich Kulháněk. Bohužel posmrtně, zemřel 28. ledna 2013. Jeho grafické práce, lepty a litografie stály vysoko nad ostatními vystavenými grafikami a jakoby varovaly před současnými tendencemi vývoje české grafické tvorby.

Statutární ceny obdrželi:

Jana Hubatková (A – větší než A4), František Hodonský (A), Ivo Křen (B – do velikosti A4), Vojtěch Pálka (C – studentské práce) a Hana Míčková (D – autorské knihy).

Ceny za grafické techniky obdrželi v kategorii tisk z výšky Martin Mulač za linoryt Apokalypsa now (C) a v kategorii tisk z hloubky Lukáš Tůma za čárový lept

Velký mrak a Martin Velíšek za hlubotisk Brzdící rychlík uprostřed noci.

Cena za počítačovou grafiku nebyla udělena.

Početné jsou řady čestných uznání a nominací. Čestné uznání obdržela také naše členka Kateřina Černá za barevný linoryt Florenc v kategorii B.

Z našich členů se zúčastnili: Jan Kavan, Markéta Králová, Miroslav Pošvic a Vladimír Veselý (v kategorii A); Karel Demel, Martin Manojlín, Vlasta Matoušová a Lubomír Netušil (v kategorii B); Kateřina Černá (v kategorii C).

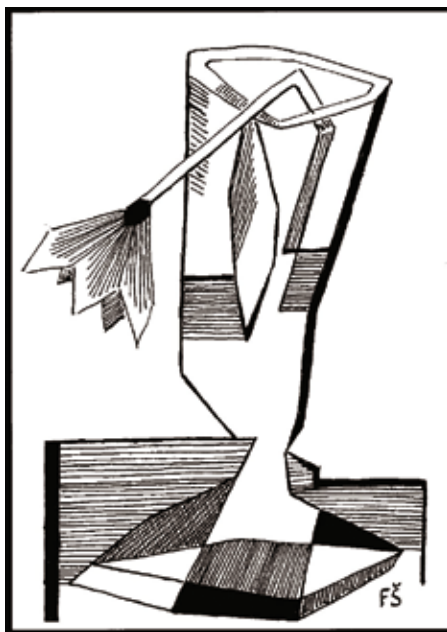
Vedoucí projektu Grafika roku a Ceny Vladimíra Boudníka je PhDr. Simeona Hoškova. Výstava se konala od 19. 2. do 17. 3. 2013 v Clam-Gallasově paláci v Husově ulici v Praze.

Jan Langhammer

ZEMŘEL FRANTIŠEK ŠÁRA

Inženýr a docent na Elektrotechnické fakultě ČVUT v Praze, doc. Ing. František Šára, CSc., se narodil 7. 2. 1929 v Nymburce a zemřel 15. 3. 2013 v Praze. Členem SSPE byl od roku 1971 a několik let byl členem výboru ve funkci pokladníka a člena revizní komise. Jako pokladník přispěl ke zdárnému průběhu XXVI. Mezinárodního kongresu FISAE v Chrudimi v roce 1996. Byl přítelem malíře a grafika Ladislava Kašpara, který pro něj vytvářel exlibris a novoročenky. F. Šára byl nejen milovníkem výtvarného umění, ale rovněž amatérským malířem a grafikem; jeho rádcem a učitelem byl právě L. Kašpar. Při svých cestách do Sovětského svazu se seznámil s několika ruskými tvůrci exlibris, o kterých pak psal do našeho spolkového časopisu a připravoval jejich výstavy v Praze. Ze své tvorby uspořádal několik výstav, např. v Nymburce a Pardubicích. Svá exlibris pravidelně posílal na Žeň /Žatvu do Hradce Králové.

Jan Langhammer

František Šára, P7, 2003

ZEMŘEL IVAN PANENKA

RNDr. Ivan Panenka, vojenský a později civilní meteorolog, sběratel exlibris a nakladatel, se narodil 10. 5. 1934 v Senici a zemřel 26. 3. 2013 v Bratislavě.

Byl absolventem Letecké fakulty Vojenské technické akademie v Brně (1958). V armádě pracoval do roku 1969, kdy byl z politických důvodů propuštěn do zálohy. Poté pracoval ve Slovenském hydrometeorologickém ústavu v Bratislavě. V roce 1974 mu byl na Univerzitě Komenského v Bratislavě udělen titul RNDr.

Členem SSPE byl od roku 1972 a věnoval se organizaci sběratelství exlibris na Slovensku. Nově, po rozpadu česko-slovenské federace, založená Slovenská spoloč-

nost exlibristov (v roce 1994) byla přijata za člena FISAE v roce 1996; dr. Panenka byl jejím předsedou. Navenek se společnost zásluhou dr. Panenky prezentovala pořádáním mezinárodních trienále exlibris v letech 1992 (European Exlibris Meeting), 1995, 1998, 2001 a 2004, prováděných výstavami a barevnými katalogy, a edicí Svet slovenského exlibris, ve které vyšly svazky: 103 exlibris Albína Brunovského. Tvorba 1970–1995 (autor dr. Panenka společně s E. Trojanovou) a 99 exlibris Vladimíra Gažoviča. Tvorba 1963–1998.

V roce 2003 založil dr. Panenka vydavatelství EX TEMPORE se zaměřením na krásné, hodnotné knihy v nízkých nákla-

Igor Rumanský, X2, 1993

dech s knihařským a tiskovým mistrovstvím a vždy doprovázené ilustracemi předních grafiků.

Úmrtím dr. Ivana Panenky ztrácí slovenský sběratel a tvůrce exlibris vůdčí osobnost tohoto výtvarného projevu a jeho dílo zůstává výzvou pro další pozoruhodný rozmach slovenského exlibris. Dr. Ivan Panenka byl velkým přítelem českých sběratelů a výtvarníků a ve svém článku *Českí výtvarní umělci, tvorcovia exlibris, na Slovensku v medzivojnovom období XX. storočia* ocenil významnou pomoc českých výtvarníků v nově vznikající slovenské výtvarné kultuře po vzniku samostatného Československa (In: *Sborník pro exlibris a drobnou grafiku* 2003).

Dílo, které vykonal pro slovenské a české exlibris, zůstane trvalou a nezapomenutelnou památkou na tohoto vzácného člověka.

Jan Langhammer

EXLIBRIS A OSOBNOSTI

Při identifikaci a zařazování jednotlivých exlibris do našich sbírek se často setkáváme jejich prostřednictvím s lidskými osudy tvůrců a majitelů, jak je formovalo neklidné a kruté 20. století. Relativně šťastný život lidí mezi dvěma světovými válkami byl rozvrácen událostmi 2. světové války a následnými léty totalitních režimů ve východní Evropě.

Drobné exlibris nám připomene pohnuté osudy dvou židovských rodin. Autorem exlibris je malíř a grafik Fritz Lederer a majitelem dr. Ferdinand Bloch. Díky knize *Osudy chebských Židů: chebští Židé od poloviny 19. století do současnosti*, jejíž autorkou je Jitka Chmelíková (2. vydání, Cheb, Krajské muzeum, 2004), se dozvíme o osudech Fritze Lederera a díky internetové encyklopedii Wikipedia o osudech Ferdinanda Blocha.

Ferdinand Bloch se narodil v roce 1864 jako syn pražského židovského cukrovarníka Davida Blocha (1819-1892). Vystudoval obchodní akademii v Praze a pracoval v rodinném podniku. V roce 1899 se ve Vídni seznámil s tehdy osmnáctiletou Adélou Baue-

Fritz Lederer, L1/2

rovou, dcerou Moritze Bauera (1840-1905), generálního ředitele Vídeňského bankovního svazu a prezidenta Orientální dráhy. Již koncem roku uzavřeli manželství, které však zůstalo bezdětné. Přijali rodinné jméno Bloch-Bauer. Oba se významně podíleli na kulturním, hospodářském a politickém životě ve Vídni. Zvláštní vztah měli k rakouskému malíři Gustavu Klimtovi, kterému Adéla často stála modelem a kterého Ferdinand finančně podporoval. V jejich paláci ve Vídni se nacházely Klimtovy obrazy: Adele Bloch-Bauer nebo Apfelbaum I.

V roce 1909 koupil Bloch-Bauer panství Panenské Břežany, kde umístil v dolním zámku svoji uměleckou sbírku. Po rozpadu monarchie se stal československým občanem a panství v blízkosti Prahy se stalo jeho hlavním sídlem.

V roce 1925 zemřela Adéla Bloch-Bauerová na zápal mozkových blan a prosila v závěti, aby

její muž po své smrti odkázal Klimtovy obrazy Rakouské státní galerii.

Po anšlusu Rakouska byl Bloch-Bauer nacisty pronásledován a musel uprchnout; nejprve do Prahy a potom do Curychu, kde 13. 11. 1945 umřel v chudobě. Zámek v Panenských Břežanech se stal po německé okupaci sídlem říšského protektora pro Čechy a Moravu. Spor dědiců s Rakouskou republikou o Klimtovy obrazy trval několik desetiletí a byl ukončen až po restitucích v roce 2006.

Akademický malíř Fritz Lederer se narodil 22. 4. 1878 v židovské rodině v Kynšperku nad Ohří. Studoval na akademii ve Výmaru, vzdělával se v Berlíně a v Paříži. Ačkoliv byl v grafice samoukem, jsou jeho grafické práce vysoce ceněny. Válečné zážitky z 1. světové války zachytil na svých rytinách a dřevorytech. Dřevoryty ilustroval *Das Buch Ruth* (Kniha Ruth), vydanou v Berlíně v roce 1920. Ve své malířské tvorbě se věnoval české krajině a portrétům. Oženil se s protestantkou z rodiny Zeissů, známé výrobou optiky, ale manželství bylo bezdětné a žili odloučení, ačkoliv se nerozvedli. Fritz Lederer údajně žil v Praze od roku 1938 a jeho manželka ve Švýcarsku. Toto manželství mu pravděpodobně zachránilo život. Do Terezína odjel až 18. 8. 1944 a dožil se zde osvobození. Z náčrtků z Terezína vytvořil po válce rozsáhlý grafický cyklus. Vrátil se do Kynšperka nad Ohří, kde žil a tvořil až do své smrti. Zemřel v Chebu 19. 5. 1949. Jeho dílo je uchováváno v galeriích ve Výmaru, v Berlíně, ve Vídni a v Muzeu ghetta Památníku Terezín. V roce 2008 byla uspořádána v jeho rodném městě výstava jeho prací z majetku německých vysídlenců.

Na malém exlibris spojujícím milovníka umění dr. Ferdinanda Blocha a akademického malíře Fritze Lederera je pravděpodobně zobrazen výhled z okna zámku do krajiny v okolí Panenských Břežan. Je vytvořeno dvoubarevnou litografií.

Jan Langhammer

ZAJÍMAVÁ A NEZNÁMÁ EXLIBRIS

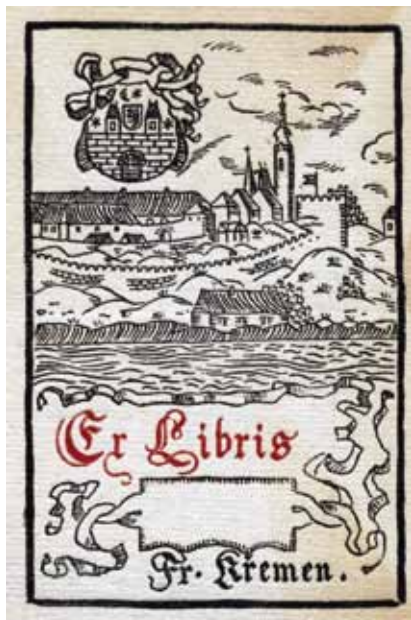
Český malíř a grafik Jan Šír, narozený 12. 7. 1868 v Novém Městě na Moravě, byl učitelem kreslení na dívčí škole Vesna v Pardubicích; zemřel 28. 2. 1928. Vdovu Pavlu Šírovou si vzal za ženu v roce 1930 významný český malíř - krajinář František Kaván (1866-1941). Několik obrazů Jana Šíra jsme si v nedávné době mohli prohlédnout na výstavě České umění přelomu 19. a 20. století ze sbírek Východočeské galerie v Pardubicích (16. 6. až 13. 11. 2011).

Nyní již k prvnímu zajímavému exlibris. V roce 1901 vytvořil Jan Šír na své jméno kresebné exlibris reprodukované zinkograficky (51:40 mm), na kterém se pohybuje smrt na chůdách po rozevřené knize. Motiv převzal od německého malíře, ilustrátora a tvůrce exlibris Josefa Sattlera (1867-1931). Jiří Karásek použil toto exlibris pro obálku druhého vydání *Gotické duše* v roce 1905. Mimo toto exlibris zaznamenává B. Beneš Buchlovan ve své publikaci *Moderní česká exlibris* z roku 1926 ještě dalších 6 exlibris J. Šíra a podle Viktora Roubala vytvořil J. Šír snad až 12 exlibris. Malíř Jiří Šír je uveden v publikaci *Výtvarní umělci jihovýchodních Čech*, kterou vydala Východočeská galerie v Pardubicích v roce 1983.

Druhé zajímavé exlibris vytvořil písecký malíř a fotograf Josef Velenovský (1887-1967) pro pražského rodáka Františka Křemena (1870-1934), dlouholetého profesora na písecké reálce. F. Křemen byl přítelem Adolfa Hejduka, pomocníkem pro jazykovou úpravu jeho básnických děl a autorem studií o básnickově životě a díle. Exlib-

Jan Šír, P1, 1901

Josef Velenovský, P1/2, 1912

Jan Šír, P1, 1901

ris vzniklo pravděpodobně v roce 1912 kresebným zpracováním staré rytiny města Písku a bylo rozmnoženo zinkografickou technikou.

Autora třetího exlibris pro Jana Karla Strakatého (1878-1963), žurnalistu a spisovatele v Praze, jsem nezjistil. J. K. Strakatý byl vnukem Karla Strakatého (1804-1868) prvního pěvce písně Kde domov můj při premiéře Tylovy Fidlovačky 21. 12. 1834 a synem JUDr. Jan Strakatého (1835-1891) právníka, politika a divadelníka. Exlibris bylo vytištěno v dvoubarevné zinkografii s nápisem Věrnost za věrnost, lásku za lásku a se zobrazením lva a znaku s dvouhlavou orlicí.

Jan Langhammer

PUBLIKACE

DEG Jahrbuch 2013 - Exibriskunst und Grafik

Letošní ročenka Německé exlibristické společnosti se drží ustáleného vzoru posledních let – změnil se pouze redaktor (po Heinzí Deckerovi se jím stal historik a sběratel dr. Henry Tauber z Alteny). Svazek upravil a vytiskl ve svém berlínském grafickém studiu Utz Benkel. Mezi deseti příspěvky zaujímá významné místo (strany 24–48) překlad monografického článku Mgr. Lady Hlaváčkové o česko-německé umělkyni Otty Schneiderové (1875–1957), který jsme publikovali ve Sborníku SSPE 2010.

Článek je oproti textu ve Sborníku rozšířen o reprodukci některých listů z konvolutu nalezeného ve sbírkách chrudimské-

ho Kabinetu exlibris a o seznam exlibris. Tři další texty jsou věnovány umělcům drážďanského okruhu z první třetiny 20. století. Z nich je hodný pozornosti monografický článek dr. Horsta Sparkeho o Georgu Gelbkeovi (1882–1947) se seznamem jeho exlibris a článek Ch. Starcka o nepříliš rozsáhlé tvorbě exlibris symbolistického malíře monumentálních výjevů S. Schneidera (1882–1927),

v jehož tvorbě je dominantou mužský akt.

Ročenka má 154 stran, formát A4, barevný tisk na křídovém papíru, 11 vevázaných příloh (ne všechny jsou původními grafikami!), vazbu V8 a na modré obálce reprodukcí exlibris V. Myšina pro dr. Pungse.

Milan Humplík

Stella Maris de Figueiredo Bertinazzo: Ex libris, pequeno objeto do desejo

Kniha s českým názvem Exlibris, malý objekt touhy byla vydána na konci roku 2012. Vydavatel Universidade de Brasília, velikost: 27 cm x 20,5 cm, počet stran 408, počet ilustrací 270.

Autorka Stella Maris de Figueiredo Bertinazzo se narodila v brazilském státě Minas Gerais ve městě Carmo do Parnaíba. Pracovala jako vedoucí vědecká pracovnice na Brazílské univerzitě. Zemřela v roce 2001. Krátce před svou smrtí pracovala na konečné revizi knihy Ex libris, pequeno objeto do desejo, která je jednou z mála publikací na toto téma v Brazílii.

S velkým množstvím ilustrací nabízí kniha v 17 kapitolách příběh exlibris od jeho počátků až po současnost v Brazílii a po celém světě. Diskutuje o povaze, účelu, vývoji a způsobu výroby exlibris, zmiňuje se o sbírkách a jejich uspořádání a zdůrazňuje význam exlibris jako zdroje historické a kulturní informace. S ohledem na povahu exlibris je práce rozšířena i na umění rytiny, v jejích různých formách, a také o historii knihy. Předmluvu napsal Dr. José Mindlin, podnikatel a bibliofil, velký milovník umění knihy, který se zasloužil o zveřejnění této práce.

České exlibris je zastoupeno pracemi V. Cinybulka, J. Hodka, J. Jašky, F. Molíka, A. Muchy, E. Orlika, A. Procházky a K. Šimůnka.

Jan Langhammer

VÝSTAVY

■ Galerie Karla Samšišáka, Šolcův statek, Sobotka

3. 7. – 26. 7. 2013 Nezbedná grafika – humor na exlibris

27. 7. – 23. 8. 2013 Karel Vik – grafika, kresby

Z INTERNETU

POŠTOVNÍMU MOZARTOVI SE POKLONILA VÍDEŇ

Známku České pošty „Wolfgang Amadeus Mozart“ vyhlásila porota nejuznávanější mezinárodní soutěže Grand Prix de l'exposition WIPA ve Vídni druhou nejkrásnější známkou světa za rok 2011.

„Úspěch Mozartovy známky nejspíš spočívá v jejím nezaměnitelném vzhledu vymykajícím se jednoznačně všem ostatním československým a českým poštovním známkám na první pohled,“ říká Břetislav Janík, ředitel odboru známkové tvorby České pošty a dodává: „Navíc se nejedná o první ocenění této známky. Ta již v loňském roce uspěla v konkurenci 250 soutěžních známek z celého světa a v prestižní soutěži, pořádané Námětovou skupinou Hudba při svazu německých a amerických filatelistů, obsadila třetí místo.“ (Viz Knižní značka 4/2012, s. 98.)

Lgh

SUBSKRIPČNÍ SOUBOR BÍLÉ NOCI JOSEFA VELČOVSKÉHO

Soubor Bílé noci formátu 210:147 mm obsahuje šest barevných litografií Josefa Velčovského v obálce autora a bude k odebrání nebo k prodeji na sjezdu v Táboře za částku 600 Kč nebo 25 euro. Soubor je možno předběžně objednat u pana Karla Fojta mailem na adrese karel.fojt@seznam.cz nebo dopisem na poštovní adrese Karel Fojt, Zdiměřická 1439/8, 149 00 Praha 415.

V prodeji bude 64 souborů.

Částku 600 Kč (pokud chcete soubor poslat poštou 650 Kč) pošlete na spolkový účet číslo 87951/0300. Jako variabilní symbol uveďte vaše členské číslo a do zprávy pro příjemce napište vaše jméno a Velčovský. Soubor bude prodáván členům SSPE; nejvýše dva kusy.

Výbor SSPE

Malíř a grafik Josef Velčovský (nar. 1945 ve Václavovicích na severním předhůří Beskyd) není v tvorbě exlibris úplným nováčkem. Většinou pro sběratele (Cimický, Tvarůžkovi, ale také pro Ing. J. Soukupa) vytvořil technikou litografie několik ex-libris, avšak ani sám o nich nemá přehled.

V roce 1969 absolvoval J. Velčovský Akademii výtvarných umění v Praze u prof. K. Součka a poté dva studijní pobyty ve Francii. Mohli bychom jej nazvat poetickým surrealistou – v jeho tvorbě malířské i grafické převládají náměty snových krajín, pouští, skalnatých pobřeží i finských jezer, které ožívují jen stopy po jejich obyvatelích – lodě, ruiny staveb, sekyra či větrem ohnuté stromy. Všudypřítomnou krásu ženského těla stylizuje do tvaru vlajících pláten nebo zvlněné krajiny.

Práce na našem souboru jej zaujala a doufejme, že osloví také sběratele exlibris.

Milan Humplík

**Časopis Knižní značka vydává pro své členy od roku 1937
Spolek sběratelů a přátel exlibris, založený v roce 1918,
se sídlem v Praze 9, Zelenečská 129/34.
Poštovní adresa: P. O. BOX 645, 111 21 Praha 1.
IČO: 00443522**

Číslo účtu/Konto:

87951/0300 v měně CZK, Československá obchodní banka a. s.,
Radlická 333/150, 150 57 Praha 5

Číslo účtu/Konto:

IBAN: CZ02 0300 0000 0002 3224 2690,
SWIFT/BIC: CEKOCZPP v měně EURO, Československá obchodní banka a. s.,
Radlická 333/150, 150 57 Praha 5

Předseda: Karel Urban, Na Vyhliďce 291, 252 06 Davle

E-mail: urbankm@tiscali.cz.

Telefon: 251 566 517

Mobil: 728 150 639

Místopředseda a jednatel: Ing. Milan Humplík, Gagarinova 510/21, 360 20 Karlovy Vary

E-mail: mi303hu@gmail.com. Telefon: 353 225 454, 241 432 635

Mobil: 728 342 132

Pokladník: Ing. Jiří Malý, Strašínská 3205/11, 100 00 Praha 10

E-mail: jirkamaly@yahoo.com. Mobil: 602 276 210

Redaktor Knižní značky a členská evidence: Ing. Jan Langhammer, CSc.,

Ke Kukačce 797/19, 312 00 Plzeň 12

E-mail: langhammer.jan@o2active.cz

Telefon: 377 265 076

Seznam příloh:

Soupis novoročenek Ladislava J. Kašpara 1956-1997.

KNIŽNÍ ZNAČKA číslo 2/2013

Redaktor: Ing. Jan Langhammer, CSc.,

Redakční kruh: Ing. Milan Humplík, doc. RNDr. Josef Chalupský a Aleš Nevečeřal.

Jazyková korektura: René Keller.

Počítačová sazba článků a výběr obrázků: Ing. Jan Langhammer, CSc.

Grafická úprava, sazba a zlom: Vlastimil Sobota.

Tisk: Tiskárna Kaliba spol. s r. o., U Domu služeb 166/5, 143 00 Praha - Modřany.

Náklad 550 výtisků.

Vydává: Spolek sběratelů a přátel exlibris v Praze, P. O. BOX 645, 111 21 Praha 1.

ISSN 1211- 3840. Číslo registrace MK ČR E 11475.

Rozesílá Postservis Praha.

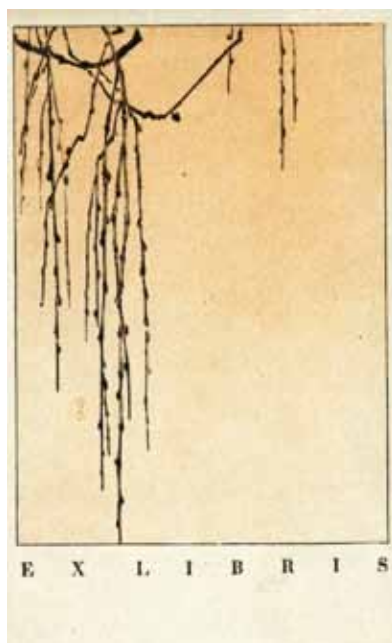
Toto číslo vyšlo 30. 6. 2013.

Redakční uzávěrka příštího vydání je 31. 8. 2013.

KDO O NICH NĚCO VÍ?

Prosíme čtenáře, pomozte nám určit autory těchto univerzálních exlibris, která byla vlepována do knih vydávaných nakladatelstvím Symposion v meziválečném období. Bylo jich více, toto jsou pouze čtyři z nich.

Redakce

Aut. 9/1

M. Votavová

Blanka Votavová, Japonská brána, C5+C4, 1998

Časopis Knižní značka vydává pro své členy od roku 1937
Spolek sběratelů a přátel exlibris založený v roce 1918
se sídlem v Praze

Název časopisu a logo: akademický malíř Miroslav Houra.

Obrázek na titulní straně: Karel Šafář, KT, 2013